

СТАНОВИЩЕ

от професор д-р Вера Ганчева, Софийски университет

за дисертацията на Надежда Стефанова Станимирова, редовен докторант във Факултета по класически и нови филологии, професионално направление 2.1 Филология, докторска програма: Литература на народите на Европа, Африка, Америка, Азия и Австралия (История на скандинавските литератури – Норвежка литература) за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в областта на висшето образование.

Тема на дисертационния труд: **„Между традицията и бунта. Концепции за женска идентичност в творчеството на норвежките писателки от края на XIX век и първата половина на XX век.“**

Надежда Стефанова Станимирова е магистър по скандинавистика от 2010 г., дългогодишен преподавател по норвежки език с висока квалификация и сериозен опит, с редица творчески изяви в областта на художествения превод от норвежки и шведски езици и със задълбочен интерес към културната история на скандинавските страни и нейните проекции – социални и художествени, в литературата, създавана от нейни представители в ареала, предимно писателки. Имам конкретни и положителни впечатления от нейните качества и развитие в годините на обучението ѝ в бакалавърския курс на специалност „Скандинавистика“ и в последвалата ѝ магистърска програма на тази специалност „Език, култура, превод“, която тя завърши също така успешно. Освен това съм била редактор и издател на нейни преводи – съвместна работа с бъдещата дисертантка, която допълнително ме убеди в нейните възможности за по-нататъшно израстване от езиков експерт в литературовед-изследовател на социокултурни феномени и процеси, за което е придобила допълнителна, стабилна и последователна подготовка като специализантка в страни на Скандинавския север. Тук следва да добавя също, че темата на труда е не само дисертационна, а и приносна за скандинавистиката с богатата фактология, застъпена в него, но и с мащабно разгърнатата ѝ разработка, като с основание може да се твърди, че Надежда Станимирова разширява културологично границите на научно-изследователското поле на тази академична дисциплина, съблюдавайки обаче принципите за взаимнообвързаност и съразмерност на изграждащите го структурни единици макар на места да излиза извън рамките на заявените сюжети. Това – почти без отклонения – личи в самото начало на дисертацията, в първата част на т. нар. въведение, достатъчно пространно и обстоятелствено впрочем, за да се приеме и като **първа глава**, чиито отделни параграфи са всъщност нещо повече от опорни точки, по-скоро един вид *репери*, не само обозначаващи, а и определящи височинните места на територията на текста. Сред тях са „избор и актуалност на темата“, „цели на работата“, „предмет на изследването“, изтъкването на принципите, към които се е придържала авторката при структурирането на своя обемист труд и особено разделът, съдържащ теоретичните модули, залегнали в основата на цялостното му изложение и изградени с материал, заимстван от концепциите за координиране на история и литература, на общество и идентичност, на аза и другите, характерни за представителите на т. нар. *нов историзъм*. Станимирова очевидно е навлязла в дълбочина в идеите на това сравнително ново течение в теоретичната литературна мисъл, разбрала ги е в достатъчна степен, за да предприеме един колкото умел, толкова и рискован според мен опит да ги обвърже със сложността на явлениято „идентичност“ и с полисемията на обозначаващото го понятие, открай време заредено с полемичност, днес като че ли направо експлозивна, и все по-централно в социокултурното знание и в повечето културно-

ориентирани дискурси. Дали е по-правилно да се казва „историзъм“ или „историцизъм“, а оттук съответно и „нов историзъм“ или „нов историцизъм“, както аз считам, е все пак не дотам важно, макар заглавието на цитирания под линия труд на един от най-известните нови историци, Луис Монтроуз от 1989 г. на стр. 8 на дисертацията показателно да гласи именно *The New Historicism* /и това не е някакво изключение/, но за мен представляваше по-голям интерес стремежът на Станимирова да вплете в анализа на избраните от нея произведения на четири големи норвежки писателки от съвсем друга епоха /или дори още по-точно – епохи/, резултатите от интелектуалните усилия на представителите на въпросното идейно течение да използват литературата като оптика за наблюдения на процеси и феномени в културната история и обратното, в съзвучие предимно с отвъдатлантическия постмодернизъм и като продължение на неговия „културен материализъм“, както посочват някои негови критици. То едва ли е всъщност толкова ново или пък функционално с оглед на главните тематични аспекти и преобладаващата насоченост в работата на дисертантката. Тя обаче не я лишава от разсъждения и примери за характерния нордски дух в творчеството на Колет, Скрам, Унсет и Сандел, който е сред факторите за изграждане и развитие на женската идентичност в Дания-Норвегия* като комплексна цялост и води началото си от редица сродни конструктивни елементи от рода на психо-етнически особености, религиозни вярвания, особено протестантството /а и католицизмът там, където е сложил своя отпечатък, у Сигрид Унсет, да речем/, в своята разновидност на хернхутизъм, уместно акцентирана от Станимирова, наред впрочем с географската изолираност, климатичните особености, спецификата на физиологията и бита. Значението на жената като силна, организирана и отговорна личност в суровите условия на викингското общество е изтъкнато в нейния труд, но не е правдоподобно твърдението, че това значение се губи и дори бива забравено по-късно, чак до XIX век, когато, с навлизането на романтизма в Скандинавия се събужда интересът към този ранен етап в историята на ареала. Оборва го присъствието и приносът на такива ярки личности в политиката и културата на Скандинавския север като кралиците Евфемия /XIV в./, изиграла важна роля за приобщаването на средновековна Скандинавия към ценностите на европейската култура и Маргрете I /1353 - 1412/, една от най-забележителните личности в цялата скандинавска история, оглавяла прочутата Калмарска уния, принцеса Леонора Кристина /1621-1698/, майка на десет деца, хвърлена в затвор за двадесет години, където пише своя знаменит дневник, считан за най-важния литературен документ в Дания през XVII в., норвежките Биргита Ланге /1714-1752/ и Магдалене Софие Бухолм /1758-1825/, наричана „северната Сафо“, датчанките Шарлоте Доротеа Бил /1731-1788/, научила испански език специално, за да преведе „Дон Кихот“ на Сервантес, и Анна Дреусен /1777-1852/, вече професионални писателки, също оставили покъртителни свидетелства за изпитанията на своята женска участ и за храбростта си в борбата за тяхното превъзможване. В бележката под линия на стр. 2 Станимирова изрежда някои имена, към които добавям горните, но би било добре, ако там имаше и малко данни за тези личности, минали през горнилото на женското страдание за себеутвърждаване и без съмнение известни и тачени като примери от четирите норвежки писателки, на които тя е посветила изследването си, а споменатите по-горе имена наистина са знакови за една уникална общност и в средновековна, ренесансова, барокова и просвещенска Европа. Това са не само предшественички, а и един вид „настойнички“ на Колет, Скрам, Унсет и Сандел, както и на

* Така би следвало да се обозначава в дисертацията кралството, образувано в Скандинавия след разпадането на Калмарската уния през 1523 г. През 1524 г. датският крал Фредерик I бива провъзгласен за владетел и на Норвегия, а датско-норвежката уния /1536-1814/ окончателно затвърждава конгломератния характер на двойната държава. В дисертацията на Надежда Станимирова този исторически факт не е изтъкнат с подобаваща яснота и значимост за темата ѝ.

съвременничките и съмишленичките им в Швеция, Исландия, Дания-Норвегия. В прекалено кратката бележка, на която се позовавам, се налага и едно уточнение: писателка е не Света Биргита, а шведската аристократка Биргита Бирьершдотер /1303-1373/, канонизирана като светица през 1391.

Пропуснато е да се отбележи и осезаемото присъствие на жената в саговата литература, особено в големия корпус на т.нар. „саги за исландци“, като високо ценен глас, колективен или индивидуален, на общественото мнение, на арбитраж в споровете, нерядко свръхожесточени, възниквали на прословутите тингове, създавана впрочем след викингската епоха и чието записване продължило около два века подир нейния край, вече в съвсем други условия от онези, предпоставили възникването ѝ като „набор“ от устни творби и следователно формирали по-различна идентичност – нордска, но вече и в немалка степен европейска. Една от положителните страни на дисертацията е богатата периферия на нейния текст, т.е. изобилието от пояснителни бележки под линия, на някои от които е следвало според мен да се отреди повече място поради високия коефициент на познание, което съдържат. Това би могло да се направи в самия край на труда, в отделен раздел преди или след библиографията, както впрочем е прието в научната литература.

Намираме ли проекции на такава многопластова женска идентичност с промените, налагани ѝ в хода на времето и от редица неумолими обективни обстоятелства, у четирите писателки, разгледани от Надежда Станимирова в основната и най-добра част на нейния труд, а именно втора и трета глава? Без съмнение, макар най-често непряко, не дотам видимо и осезаемо, но ги има, проследени и разкрити ерудирано и колкото е възможно по-релефно. Нордският характер, едновременно пробивен, когато е нужно – агресивен, но по традиция преобладаващо консенсусен, ги сумира и изразява най-красноречиво и аз отбелязвам с удовлетворение, че при последвалата допълнителна работа над текста, дисертантката е включила и нордската отличителност на северните жени и мъже като градивен фактор за идентичност, а и за отношения и прояви като нейни отражения.

Избраната тема, чието известно преформулиране препоръчвам в по-нататъшната модификация на дисертацията като издаден в книга научен труд с оглед на една по-обоснована и изяснена за конкретния случай употреба на понятията „традиция“ и „бунт“, както и на идейно-творческото пресъздаване на концепциите за различните тълкувания на това, какво е „идентичност“ според различните виждания за феномена в тезите на психолози, етнологи, социолози, философи, писатели и публицисти, политически дейци и пр., би следвало впрочем да се третира с особен акцент върху битността му в специфичните условия на Скандинавския север, но и върху факта, че идентичността е индивидуализация чрез социализация вътре в даден исторически и обществен контекст и с темпорални измерения, които е трябвало да се изтъкнат по-отчетливо от авторката на дисертацията. Това ни най-малко не накърнява обаче пионерския характер на труда ѝ, който притежава висока познавателна стойност не само за нашите български условия, а и за по-широка културна среда, особено с предложените от нея обобщения и съпоставки към основните раздели в глава 2 и 3. При едно евентуално разширяване на изследването в посока към издаването му като книга, което препоръчвам, би било много добре, ако се използва възможността за подобни обобщения и съпоставки и между писателките, за които става дума в изследването ѝ, и тези от най-ново време, техни приемнички като например между Кора Сандел и най-видната норвежка писателка днес - Хербьорг Васму, превеждана на български именно от Надежда Станимирова.

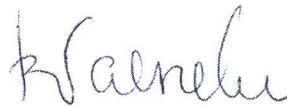
Авторефератът е добре изготвен и представя достоверно дисертационния труд и основните положения в него.

Впечатлява обхватната библиография, в която обаче липсват някои ключови трудове по темата, налични в библиотеката по скандинавистика в СУ, и би било добре те да се използват в по-нататъшната изследователска работа на авторката и да се прибавят към един обновен корпус от заглавия и автори.

Не мога да оспоря нищо в резюмето, което освен отчет за извършеното е и своеобразна поанта в труда на дисертантката и приемам без уговорки констатациите в него.

От всичко, което изложих дотук, независимо от някои критични бележки, произтича категоричната ми препоръка към научното жури да гласува за присъждането на Надежда Стефанова Станимирова на образователно-научната степен „доктор по филология“.

7 май 2019 г.

.....
Професор д-р Вера Ганчева